

і силовою установкою буде легше вирішити, тому спочатку зосередилися на проблемі керування літаком.

В дослідження для довідки можна було б додати думки тогочасних футурологів щодо прогнозів на виникнення літальних апаратів. Зокрема, у 1901 році Герберт Уеллс написав книгу «Передбачення про вплив прогресу механіки і науки на людське життя і думку» [6], у якій виклав своє бачення життя в ХХ столітті, в якій перший літак, на його думку, повинен був злетіти лише в 1950 році.

Такі факти демонструють прогрес науки, мотивують на навчання, розкривають характери дослідників, формують науковий світогляд.

Підсумовуючи вищевикладене, хочеться зазначити, що одними віртуальними екскурсіями мотивацію до навчання не викличеш – потрібна серйозна системна робота. Проте, як елемент системної роботи учителя з підсилення мотивації учнів до навчання, віртуальна екскурсія є сучасним ефективним мотивуючим засобом. Від учителя залежить правильність організації цієї форми освітньої діяльності та добір номенклатури екскурсійних об'єктів.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 375 с.
2. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році. Державна служба якості освіти України. 2023. 64 с. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf>.
3. Музей Галілео Галілея. URL: <https://catalogue.museogalileo.it/>.
4. Музей Науки (Лондон) URL: <https://www.hirethesciencemuseum.com/>.
5. Національний музей повітроплавання і астронавтики. URL: <https://airandspace.si.edu/explore/stories/wright-brothers>.
6. Уэллс Герберт Джордж. Предвидения о воздействии прогресса механики и науки на человеческую жизнь и мысль / [Соч.] Г. Уэльса, авт. романа «Борьба миров» и др.; Пер. с 6 англ. изд. А. Каррик. М.: типо-лит. т-ва И.Н. Кушнерев и К°, 1902. - VI, [2], 291 с.; 20.
7. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. Харків: Видавництво: «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 416с.

Позашкільна освіта

НАПРЯМИ РОБОТИ ОРГАНІЗАТОРІВ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЩОДО ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ПРОПАГАНДИ ТА МАНІПУЛЯЦІЙ СВІДОМІСТЮ УЧНІВ

Сергій ПЛЯКА,

завідувач науково-методичної лабораторії виховної роботи, фізичної культури та безпечного освітнього середовища комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Виховання майбутнього покоління свідомих українців має бути одним із найактуальніших державних завдань. Україні, як незалежній суверенній державі, варто розвивати свою систему освіти на національному ґрунті та керуючись

власними національними інтересами. Нова ера української освіти розпочалася у 1991 році, коли 24 серпня був ухвалений Акт проголошення незалежності. З того часу було прийнято чимало нормативно-правових актів із проблем виховання, які несли правильні меседжі, але механізми їх реалізації у більшості випадків були недосконалими. Незважаючи на такий стан речей, триває постійний пошук ефективних шляхів розв'язання проблем виховання відповідно до викликів сьогодення.

Національно-патріотичне виховання є важливою складовою виховного процесу, що сприяє формуванню активної та свідомої громадянської позиції, збереженню історичної пам'яті та культурної спадщини нації, створює умови для розвитку дієвого громадянського суспільства, а в реаліях сьогодення – виступає невіддільною складовою гарантування національної безпеки України.

Оновлення змісту національно-патріотичного виховання спричиняє багато різноманітних факторів, серед яких найгострішими є необхідність захисту державного суверенітету, збереження національної ідентичності та української мови, протидія відвертим спробам знищення української нації.

Разом із цим, Стратегією національно-патріотичного виховання визначено цілу низку проблем, подібних до зазначених вище, а саме:

- формування національного мовно-культурного простору на основі утвердження державної мови, стійкості його ціннісної основи перед зовнішнім втручанням;

- формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовних цінностей українського народу, національної самобутності;

- проведення єдиної державної інформаційно-просвітницької політики щодо національно-патріотичного виховання;

- запобігання перетворенню інформаційного простору на поле маніпуляцій суспільною свідомістю, продукування ціннісної дезорієнтації [6].

Ми не маємо права нехтувати нашою інформаційною безпекою ніколи, а особливо зараз, під час широкомасштабного російського вторгнення в Україну. Згідно зі статтею 17 Конституції України, інформаційна безпека поставлена в один ряд із захистом суверенітету, територіальної цілісності та економічною безпекою, які визначені найважливішими функціями держави та справою всього українського народу [1].

Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України вказує, що одним зі шляхів реалізації національно-патріотичного виховання є розробка державних і громадських заходів з інформаційної безпеки, спрямованих на запобігання негативним наслідкам впливу інформаційної війни, та розвиток критичного мислення [3].

Говорячи про розмаїтість визначення поняття «інформаційна війна», зупинимося на такому: «Інформаційна війна являє собою цілеспрямовані інформаційні впливи, що здійснюються суб'єктами впливу на мішені (об'єкти впливу) з використанням інформаційної зброї задля досягнення запланованої мети» [4]. Такий широкий підхід до визначення дає можливість зрозуміти хід її ведення, а саме: управління та використання інформаційних потоків із набуттям

конкурентоздатної переваги над супротивником. Метою інформаційної війни є послаблення матеріальних і моральних сил супротивника та посилення власних.

Інформаційна війна передбачає заходи впливу пропаганди на свідомість особистості у світоглядній, емоційній та ціннісній сферах, завдання яких – маніпулювання свідомістю, спотворення реальності й формування ціннісної дезорієнтації. Швидкого успіху «на полі битви» легко можна досягти в умовах інформаційного суспільства, в якому отримання та розповсюдження інформації здійснюється доволі просто.

Під час реалізації національно-патріотичного виховання організаторам виховного процесу потрібно вміти розрізняти основні загрози, пов'язані з маніпуляціями, пропагандою, формуванням ціннісної дезорієнтації особистості, та рішуче зводити нанівець їх негативні впливи.

Ворожа пропаганда та маніпуляції свідомістю є серйозними загрозами національно-патріотичному вихованню учнівської молоді, оскільки вони можуть спотворювати факти й уявлення підростаючого покоління про Україну, негативно впливають на свідомість дітей. Такі дії можуть призвести до того, що учні почнуть сприймати історію своєї країни хибно, крізь призму нав'язаних ззовні наративів, що є загрозою цілісності держави та може призвести у короткостроковій перспективі до відкидання власних патріотичних переконань, а у довгостроковій – державній зраді.

Маніпуляції та пропаганда використовуються для формування антидержавного світогляду та втілення деструктивних ідей. Наприклад, можуть поширюватися неправдиві інформаційні повідомлення, що мають на меті створення негативної картини про національні та загальнолюдські цінності. Це знижує рівень патріотизму та національної самосвідомості, поширює ворожнечу та конфлікти.

Окрім того, пропаганда та маніпуляції свідомістю є прямими загрозами розбудови громадянського суспільства, розвитку демократії та прав людини. Використовуючи вміло здійснені маніпуляції, можна, наприклад, змусити громадян підтримувати злочинний режим, який порушуватиме права людини та свободи. У цьому контексті національно-патріотичне виховання має велике значення, оскільки воно допомагає людям формувати патріотичні переконання, виховувати почуття власної гідності, відчувати гордість за свою країну, її культуру, історію та традиції. Це позитивно сприяє розвитку національної ідентичності та зміцненню держави.

Одна із функцій виховання – передача соціального досвіду підростаючому поколінню, яке здобуває його через наслідування старших (це переважно батьки та педагоги). При цьому кожна слухна нагода відіграє роль у вихованні патріотизму: розмова, вчинок дорослої людини тощо. Протидії загрозам ціннісної дезорієнтації учнівської молоді допомагає цілеспрямована діяльність педагогічних працівників щодо формування критичного мислення, медіаосвіти та інфомедійної грамотності.

2021 року у виступі директора Організації економічного співробітництва та розвитку з питань освіти та навичок Андреаса Шлейхера було висвітлено ключові елементи в оновленні викладання для цифрового інформаційного світу

XXI століття. Наведені результати дослідження показують, що менше половини 15-річних можуть відрізнити факт від судження, учням самостійно надзвичайно складно відокремити правдиву інформацію від фейкової [7]. Тому такою важливою є допомога учням від організаторів виховного процесу.

Андреас Шлейхер вважає, що з боку уряду неможливо контролювати процес інформаційної війни, тому що технології завжди будуть першими, а отже необхідно керувати споживачами інформації та попитом; потрібні вдосконалені та адаптовані «практики викладання». Тому так важливі нові знання: суспільство має вчитися бути медіаграмотним, і роль учителів у цих процесах надважлива. Навіть у таких країнах, як Франція, де у школах існує добре фінансована та міжнародно визнана агенція з підтримки медіаграмотності, спостерігається відсутність потрібної кількості медіаграмотних учителів, попри можливість навчальної програми та наявність необхідних ресурсів [7].

Зважаючи на потребу належного рівня уваги до інфомедійної грамотності, нами під час навчання за програмами підвищення кваліфікації включено в навчально-тематичні плани лекційні та практичні заняття, що стосуються медіаграмотності педагогів. На додачу під час методичних заходів (семінарів, практикумів, тренінгів), що проводилися протягом 2022-2023 років для організаторів виховного процесу та педагогічних працівників закладів позашкільної освіти, висвітлювалися теми «Інфомедійна грамотність як складова розвитку критичного мислення», «Маніпуляції та пропаганда як загрози воєнного часу», «Сучасні підходи до патріотичного виховання у закладах загальної середньої освіти».

Концепція Нової української школи визначає однією із десяти ключових компетентностей випускника інформаційно-цифрову компетентність, яка передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), інформаційну та медіаграмотність [2, с. 11].

Саме тому в роботі з учнівською молоддю варто наголошувати на меті інформаційних операцій, пояснювати прийоми, якими користуються пропагандисти з метою ефективної протидії.

Найпоширенішими технологіями маніпулювання свідомістю є:

- хаотизація потоку повідомлень (виокремлення з сукупності нового невеликої кількості тих фактів, які мають відповідати відомим чітко сформульованим критеріям);
- конструювання повідомлення з неповних висловлювань або уривків відео (однією з умов успішної фрагментації проблеми є її сенсаційність);
- спотворення реальності (мовчання про багато важливих деталей та виклад невірної інформації);
- перебільшення певних образів (за відсутності аналітики та неможливості порівняти з правдою сприймається як реальність);
- мовні маніпуляції (використання спеціальних слів, фраз, мовних зворотів, які створюють потрібний емоційний фон, методи побудови великих мовних конструкцій із чітко визначеними ефектами впливу на свідомість);
- примітивізація аудиторії (спрощення висвітлення проблем призводить до примітивізму мислення);

- часте повторення, що є основною умовою пропаганди (якщо зловживати цим прийомом, стереотипи підсилюються до стійких забобонів; повторення надає твердженням ваги додаткового переконання й перетворює їх на нав'язливі ідеї) [5].

До найуразливішої категорії, яка легко піддається негативному впливу пропаганди, відносяться учні шкільного віку, адже у них тільки формуються ціннісні переконання, власна світоглядна позиція. Нестійка емоційно-вольова сфера дає можливість маніпуляторам негативно впливати на поведінку та вчинки підлітків.

Окрім загроз, пов'язаних із відвертим шахрайством, інтернет нині несе такі головні ризики, як біль, травматизація, розірваність спілкування. Порівняно з попередніми роками, оцінка правдивості інформації в мережі дуже змінилася. Якщо раніше відомості звідти сприймалися як більш верифіковані, то зараз цифровий простір став скупченням суб'єктивної неперевіреної інформації. Технології «промивання мізків» мають за мету руйнування ідентичності особистості. Тільки зруйнувавши ідентичність, можна повністю змінити ціннісні орієнтири людини.

Організація національно-патріотичного виховання є важливою складовою виховного процесу, оскільки ці знання спрямовані на формування ідентичності дитини, розвитку критичного мислення, пробудження відчуття гордості за свою країну. Пропонуємо організаторам виховного процесу низку практичних порад і рекомендацій, які можуть допомогти формувати інформаційно-цифрову компетентність учнів:

- використання різноманітних джерел – школярам варто навчитися знаходити та використовувати альтернативні джерела інформації (книги, журнали, газети, аудіо- та відеоматеріали, вебсайти тощо), а не лише підручники;
- навчання критично мислити – необхідно аналізувати новини разом, обговорювати, які факти можуть бути правдивими, а які фейковими;
- допомагати учням розрізняти факти від суб'єктивних думок, суджень та домислів;
- організація дискусій та дебатів – варто вчити школярів діалогу та обміну думками, спонукати їх до аналізу та критики різних поглядів; сприяти розвитку аргументації та логіки мислення;
- проведення екскурсій та подорожей – потрібно організовувати відвідування музеїв, історичних пам'яток та пам'ятних місць, що допоможе учням краще зрозуміти історію та культуру України; активно використовувати потенціал сучасних цифрових технологій.

Національно-патріотичне виховання у закладах освіти ґрунтується на підтримці та вихованні громадянських якостей, таких як відповідальність, гідність, чесність, повага до прав та свобод інших людей, які є основою громадянського суспільства.

Всі педагогічні працівники мусять усвідомити, що виховний процес наскрізно пронизує освітній, і тому в кожній освітній галузі треба вміло використовувати медійні засоби й інформацію. Учитель повинен навчитися сам відфільтрувати фейки і вчити учнів це робити. Усі навчальні предмети мають

виховний потенціал і можуть виховувати патріотичні почуття, окрім традиційного набуття знань, умінь і навичок.

Не забуваємо, що інформаційна війна така ж небезпечна, як і будь-яка інша. Сьогодні українська освіта має воювати на передовій за національну свідомість та ідентичність так само жорстко і точно, як ЗСУ. Дієвий патріотизм медіаграмотної особистості виробляє імунітет учнів проти вірусу інформаційної агресії, виступає потужним психологічним ресурсом у збагаченні патріотичними почуттями та формуванні світогляду, є дієвим інструментом подолання негативних впливів ворожої пропаганди та маніпуляційної свідомості.

Список використаних джерел

1. Конституція України. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print>.
2. Концепція Нової української школи. ULR: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки від 23.06.2022 № 586) «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641». ULR: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62a/042/1e2/62a0421e24258666156501.pdf>.
4. Прокоф'єва Д.М. Інформаційна війна та інформаційна злочинність. ULR: <http://www.crime-research.iatp.org.ua/library/Prokop.htm>.
5. Стельмашов А. З.М.І.: засоби маніпулювання інформацією. ULR: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/10579/2011-01-15-zmi-zasoby-manipulyuvannya-informatsiyeu/>.
6. Указ Президента України від 18.05.2019 № 286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання». ULR: <https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025>.
7. Reynolds Sally. Teachers and why they are important when it comes to Media Literacy. 21st December, 2021. Media & Learning Association. ULR: <https://media-and-learning.eu/type/featured-articles/teachers-and-why-they-are-important-when-it-comes-to-media-literacy/>.

ВІРТУАЛЬНА СКЛАДОВА БІБЛІОТЕЧНОГО ПРОСТОРУ ЯК СУЧАСНА ПЛАТФОРМА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ ЗАКЛАДУ

Надія ДЯЧЕНКО,

*методист науково-методичної лабораторії виховної роботи, фізичної культури
та безпечного освітнього середовища комунального закладу «Кіровоградський
обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»*

Сучасне інформаційне суспільство формує новий тип особистості – користувача з високим рівнем інформаційної культури, комунікативності, здатного сприймати та оцінювати великі обсяги інформації для власних потреб. Насамперед це пов'язано зі стрімким зростанням потоку інформації і, звичайно, з розвитком інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій [3].

Нова українська школа передбачає широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій кожним учителем та бібліотекарем у власній професійній діяльності, зокрема вчителем – у вибудові освітнього процесу, а бібліотекарем – у його інформаційно-ресурсному забезпеченні.